

Københavnske Byggeforshold.

I Nationaløkonomisk Forening holdtes den 4. April 1907 et Diskussionsmøde om Byggeforsholdene i København. Forhandlingen indledes af Højesteretssagfører J. V. Møldrup, af hvis Udtalelser Hovedindholdet gengives nedenfor.

Naar Taieren havde ment at burde efterkomme den Opfordring, der var rettet til ham om at indlede en Diskussion om de københavnske Byggeforshold, var det ikke fordi han paa dette Omraade hørte til de direkte interesserede eller havde direkte Erfaring med Hensyn til de Forshold, der vedrøre Byggevirkksomheden, men fordi han mente at have den indirekte Erfarings Kendskab til Forsholdene, saa at han kunde bedømme disse ganske nøgternt og objektivt.

Naar der skulde tales om Hovedstadens Byggeforshold, var det rigtigst ikke at begrænse sig til Københavns Kommune alene, men medtage — foruden de i 1901 og 1902 indlemmede Distrikter — Nabokommunerne Frederiksberg og Gentofte (med Hellerup). Dette »Stor-København« var i de sidste 25 Aar undergaaet en vældig Udvikling. Folketallet var i 1880 ca. 283000, i 1906 ca. 534000, saaledes at der altsaa i denne Periode havde været en Forøgelse paa ikke mindre end halvtredje hundrede Tusinde (heraf faldt 135000 paa det gamle København, 8000 paa Valby, 10000 paa Brønshøj, 22000 paa Sundbyerne, 61000 paa Frederiksberg og 15000 paa Gentofte Kommune). I det sidste Fjerdedel Aarhundrede var altsaa Befolkningen paa det Areal, der nu udgør Hovedstaden i videre Forstand, næsten fordoblet.

Naar man talte om københavnske Byggeforskeligheder som noget ikke heldigt, sigtede man til den Byggevirkksomhed, der foregaar i Periferien, ikke i den gamle By. I den indre By var Befolkningen i Tilbagegang; Befolkningen søgte ud mod Lys og Luft i de ydre Kvarterer, og samtidig omdannedes den gamle By mere og mere til et Forretningskvarter. Den saakaldte Byggespekulation foregik ikke i den indre By; her var det som Regel Forretningsdrivende — større Handlende og Industridrivende — der nedrev gamle Bygninger og opførte moderne Paladser i Stedet for, hvad man maatte paaskønne. Ved Siden heraf var der enkelte Kapitalister, som havde raseret gamle smudsige Kvarterer; de havde herved gennemgaaende sat deres Formue til, men som oftest skabt virkelig smukke Komplekser, sammenlignet med hvad der før stod paa Grunden. Denne Art af Byggevirkksomhed var ment som Spekulation, og som saadan var den mislykkedes; men de Folk, der her havde lidt store pekuniære Tab, havde i høj Grad Talerens Sympati paa Grund af den overordentlig samfundsnyttige Byggevirkksomhed, de havde udfoldet. Af væsentlig Betydning var det at notere, at paa denne Art af Byggeforseligheder havde ingen Haandværker lidt Tab. Det var alene gaaet ud over Bygherrerne — og maaske en eller anden Bank. I nyeste Tid var Forholdene med Hensyn til Ombygningen i den gamle By vist nok bedre. Den stærke Affolkning bevirkede, at Grundpriserne vare mindre opskruede, og Bygherrerne arrangerede sig i Regelen med Kommunen, saaledes at denne kom til at bære en Del af Byrden.

Det var, som nævnt, navnlig i Byens Periferi, at den egentlige Byggespekulation foregaar. Her er det at Befolkningen tiltager stærkest, og her drejer Byggeriet sig om Opførelse af Beboelsesbygninger. Det var klart, at saa længe Befolkningen tiltager, maa der bygges, og naar Bevægelsen i Befolkningstilvæksten og i Forøgelsen af Lejligheder foregaar i samme Tempo, er jo alt vel, men dette var ikke altid Tilfældet. Byggevirkksomheden foregik som oftest i stærkt svingende Perioder, og saaledes at Spekulationen til Tider forcerede Byggeriet langt ud over Grænsen for hvad der er sundt. Byggevirkksomheden kan være en udmærket Industri, men der kan ogsaa tabes umaadeligt paa

denne Art Foretagender, og der var den Forskel mellem Byggevirkksomheden og anden Industri, at medens det paa de fleste andre Omraader — som det sig hør og bør — først og fremmest er Hovedmanden, det gaar ud over, idet han taber sine Penge, rammer Tabet i Byggevirkksomheden ofte helt andre end den, der tilsyneladende er Lederen, idet denne sidste intet ejer og intet har ejet; det bliver da alt for ofte Haandværkerne, der maa bære Tabet ved den mislykkede Byggespekulation.

I Slutningen af Halvfemserne havde der i København været en særdeles gunstig Byggeperiode; medens det femaarige Gennemsnit for Pantegældens Forøgelse i de 25 Aar fra 1870 til 1895 var 73 Mill. Kr., udgjorde Forøgelsen i Femaaret 1896—1900 ca. 128 Mill. Kr., og dog var der i det sidstnævnte Femaar saa at sige ingen Lejeledighed; saa snart en Bygning var færdig, var den udlejet, og den kunde straks sælges af Byggherren med en Avance af 15—20 pCt. eller mere; der var saa at sige ingen Mulighed for Tab, ingen Risiko. Denne Periode havde imidlertid to uheldige Sider: for det første betaltes der for høje Priser for de færdige Ejendomme, og for det andet blev Grundpriserne — som Følge heraf — drevet urimeligt i Vejret. Resultatet blev en Overkapitalisation af Ejendommene. Og saa kom Nedgangen i Byggeindustriens Konjunkturer. Medens der i 1899 kun fandtes 478 ledige Beboelseslejligheder i København (uden de indlemmede Distrikter), var Tallet i 1906 (naar de indlemmede Distrikter medregnes) ikke mindre end 9327 ledige Beboelseslejligheder, hvortil kom 1134 ledige Forretningslokaler. Det var i Grunden mærkeligt, at man ikke i højere Grad end Tilfældet var, følte dette Misforhold i Forretningslivet: det samlede Lejetab ved ledigstaaende Lejligheder i 1906 repræsenterede dog den anselige Sum af ca. 8 Mill. Kr. Tvangsrealisationerne af faste Ejendomme androg i 1902 en Sum af 2,700000 Kr., men i 1905 ikke mindre end 8,000000 Kr. Men desuagtet fortsattes Byggeriet; dette er ganske uforklarligt for den, der ikke er nærmere inde i Forholdene; det er paa Trods af al sund Fornuft og stridende mod hvad der gælder i al anden Forretningsvirksomhed: medens man i enhver anden Industri indstiller Virksomheden, naar der ikke længere er noget Marked for de Varer,

man producerer, er dette ikke Tilfældet i Byggeindustrien; man vedbliver at bygge, og jo daarligere Forholdene er, desto mere nødvendigt synes det at fortsætte. Det er ganske karakteristisk, naar det siges, at en Byggespekulant, som i Aar bygger ét Hus, nødvendigvis maa bygge to næste Aar og fire det følgende Aar igen. Sagen er, at de Haandværkere og Leverandører, som faa Penge tilgode i Anledning af den Bygning, der opføres i Aar, skulle dækkes ved næste Aars Bygninger, osv.

Spørger man nu, hvem det er der driver Byggespekulationen, kunde der svares, at som Hovedregel er den, der staar som den i juridisk Forstand ansvarlige, en Mand uden Kapital. De Værdier, der hæfte for Foretagendet, er selve de Værdier, hvorom Foretagendet drejer sig: Grunden, Materialet og Arbejdet. Som formel Leder staar en »Straamand«, uden Penge og uden Forstand paa Sagen. Men hvem er det da, der sætter Foretagendet i Gang? Hertil maatte svares, at det ikke er Grundejeren, da han i Almindelighed holder længst muligt paa sin Jord; der er jo iblandt Folk en stærk Tillid til Jord, den kan der altid tjenes paa. Heller ikke Bankerne vare i væsentlig Grad virksomme for at sætte Byggeforetagender i Gang; i hvert Fald turde det være Undtagelse, at Banker give direkte Anledning til Byggeri. Nej, den der satte Byggeriet i Gang, var »den finansielle Leder«, bortset fra de enkelte Tilfælde, hvor det var en Haandværker med Kapital, der tog Affære. For den finansielle Leder, der forstod sine Ting, og som ikke havde mere Samvittighed, end Loven byder, var det imidlertid en udmærket Forretning. Dette var altsammen forstaaeligt, kun ikke, at Haandværkerne, hvem det tilsidst gik ud over, ikke selv protesterede mod at være med i Legen paa den Maade.

Taleren indskød den Bemærkning, at han ikke ansaa Byggeforsøgene i København for Tiden for at være af en særlig faretruende Karakter. Der vilde næppe blive Tale om en almindelig finansiell Krise, fremkaldt ved det uheldige Byggeri. Men det, der sandsynligvis vilde ske, var at Værdierne vilde falde, hvilket naturligvis vilde virke ødelæggende for mange enkelte og trykkende for det hele Erhvervsliv, uden at

det behøvede at medføre Fare for en almindelig Bankerot.

Taleren gik derefter over til at undersøge Mulighederne for en Udvej af de paapegede uheldige Forhold. Det maatte betragtes som givet, at der ikke kunde ventes nogen Hjælp udefra, ingen deus ex machina, navnlig ikke i Lovgivningsmagtens Skikkelse; en Indgriben fra denne Side vilde Taleren heller ikke anse for heldig; det var en Nødvendighed, at den fuldstændige Kontraktfrihed blev bevaret. En Forandring maatte komme fra en af de 5 Faktorer, der vare virksomme i Byggeindustrien (den finansielle Leder, Grundsælgeren, Bankerne, Kreditforeningerne, Haandværkerne). — Hvad nu først den finansielle Leder angaar, kunde man ikke fra den Side vente nogen Interesse for en Forandring af Forholdene. Den finansielle Leder var jo Mellemand mellem den byggende og Banken, og han havde som saadan kun en grumme ringe Risiko; han skulde ganske vist kautionere overfor Banken for Forskudslaan, indtil Assurance kan tages, men Risikoen var her meget lille, effektiv var den i Grunden kun i Tilfælde af Straamandens Død o. l. Der var saaledes ingen Grund til at vente, at de finansielle Ledere skulde være interesserede i at tilvejebringe andre Forhold; for dem var Forretningen i dens nuværende Former god nok. — Dernæst havde man ment, at der til Grundsælgeren kunde stilles Krav i Retning af en Regulering af Forholdene. Men heller ikke han havde nogen Anledning til at ønske Forandring. Hans Risiko var som Regel ikke stor, selv om han skal rykke tilbage i 2den Prioritet; navnlig naar han rykker tilbage for en bestemt Sum pr. bebygget Kvadratalen, vil han kunne gardere sig. Skal han vige for halv Assurance, kan han jo oftere blive nødt til at tage Ejendommen, men bliver dog selv da i Regelen fuldt dækket. Hvis Grunden er solgt for dyrt, falder Ulempen i Almindelighed ikke paa Sælgeren, men paa Haandværkerne, der staa med 3die Prioriteter. Taleren havde dog set Eksempler paa, at en Grundsælger med 2den Prioritet havde maattet tage Ejendommen tilbage og realisere den med Tab af en Del af Prioriteten; men i saadanne Tilfælde var der ved Kalkulationen næppe taget tilstrækkeligt Hensyn til Muligheden af en ofte langvarig Lejeledighed; her spillede naturligvis

Beliggenheden en meget betydelig Rolle. — Hvad dernæst Bankerne angaar, var det lige saa haabløst at vente Hjælp fra deres Side. Bankerne ydede Byggelaan med 40—50 pCt. af Assurancesummen. Herved var der ingen Risiko, selv om Assurance ogsaa var meningsløs høj — efter kyndige Haandværkeres Udtalelser ofte 30—35 pCt. for høj. Den alt for høje Vurdering til Assurance var naturligvis uheldig og ikke nødvendig, og man skulde synes, at Forsikringsselskaberne maatte kunne komme overens om at vurdere fornuftigt. Men Bankerne kunde roligt yde Laanene, der var som Regel ikke mindste Risiko. Naar man havde bebrejdet Bankerne, at de støttede Byggeriet, var det efter Talerens Mening ganske med Urette. At yde Byggelaan var for Bankerne en Forretning, ikke andet, og man kunde ikke forlange, at de skulde se det anderledes. Banker var ikke moralske Væsener, og de kunde ikke have filantropiske Fornemmelser, saaledes som enkelte Sparekasser i sin Tid havde haft, men selv Sparekasserne havde — tvungne af Konkurrencen fra Bankernes Side — i saa Hensende maattet forandre Principper. Taleren havde engang hørt den meget rigtige Udtalelse fra en Bankdirektør, at Ydelse af Byggelaan var forbunden med mindre Risiko end Vekseldiskontering. Da nu Bankerne ikke ledes af rene Engle, var det urimeligt at vente, at disse Institutter skulde tage Initiativet til en Forandring af Forholdene. — Saa var der Kreditforeningerne. Ogsaa disse havde tilstrækkelig Sikkerhed. Taleren fremhævede i saa Henseende, at Københavns Kreditforening, som nylig havde holdt 25 Aars Jubilæum, med Stolthed kunde pege paa, at den i de 25 Aar ikke havde lidt et eneste Tab paa Panter, uagtet den i hvert Fald tidligere havde Ord for at give større Laan end Østifternes Kreditforening og uagtet Ejendomsværdierne i den Tid havde svinget stærkt. Man hørte undertiden Folk sige, at Kreditforeningerne som de samfundsnyttige Institutioner, de ere, burde tage filantropiske Hensyn. Taleren forstod ikke dette Krav. Atter her er der kun Tale om Forretningshensyn. Obligationsejerne havde intet at beklage sig over, og Obligationerne toges med Glæde paa Udlandets Markeder. Og hvad vilde det desuden nytte, om Kreditforeningerne satte Laanene ned? De store Laan havde

ogsaa deres gode Side. Følgen af en Nedsættelse vilde kun være, at Haandværkerne fik endnu færre Penge og endnu større 3die Prioriteter, hvis Værdi ved Tvangssalg af Ejendommen dog ikke vilde være en Smule større. Der blev jo saa godt som aldrig budt ved Tvangsrealisationerne; 2den Prioritetshaver byder 100 Kr. ind i sin Prioritet, og dermed er Auktionen færdig. Hvis nu Kreditforeningslaanet var mindre, vilde dette Forhold ikke forandre sig, og Haandværkernes Tab vilde kun blive saa meget større. Taleren skulde ikke komme nærmere ind paa Vurderingerne til Kreditforeningslaan, men kun bemærke, at ogsaa disse — ligesom Assurancevurderingerne — ere for høje; hvorfor, var det ikke let at se, — maaske fordi det tager sig godt ud, at Laaneprocenten langt fra naar det statutmæssige Maksimum.

Taleren var altsaa af den Anskuelse, at Initiativet til en Forandring af de uheldige Byggeforhold ikke kunde ventes fra nogen af de foran nævnte Faktorer, der alle ikke blot ikke have Tab af det overflødige Byggeri, men endog Fordel deraf. Hjælpen kunde kun komme fra dem, der selv er med i Legen, men som lider under Misèren. Hverken Lovgivningsmagten eller nogen udenforstaaende var her i Stand til at hjælpe, saa det virkelig kunde nytte noget; Hjælpen maatte komme fra de sidst interesserede, fra Haandværkerne selv. Og den vilde sikkert komme inden lang Tid, og i en ganske udmærket Skikkelse; det var kun forbavsende, at Haandværkerne saa længe havde ladet staa til, at det ikke for lang Tid siden var gaaet op for dem, hvor galt det var fat, og at de selv maatte tage Sagen i Haand. Forklaringen kunde kun ligge i, at vore Haandværkere i saa høj Grad savne al anden Uddannelse end den tekniske, de have været blinde for Værdien af en almindelig forretningsmæssig Uddannelse. Hvis dette ikke var Tilfældet, vilde de ikke have ladet sig byde den Rolle, de faktisk spille. Den finansielle Leder arrangerer det hele med Opstillingen af Fordelingsplanerne: saa og saa meget vil der komme paa 1ste Assurance, 2den Assurance osv., og saa fordeles Pengene til de forskellige Haandværkere. En ganske kapitalløs Person — Straamanden — overfører i Virkeligheden Risikoen til Haandværkerne, som ikke faa dens Glæder men kun dens Sorger, og som ere

ganske uden Indflydelse paa det hele. Haandværkerne burde i alle saadanne Tilfælde danne et Interessentskab. — Nu var man imidlertid godt paa Veje til at faa en anden, mere tilfredsstillende Ordning. Begyndelsen var gjort med Malerfaget, hvor der var indgaaet en Overenskomst mellem Lauget og Fagforeningen, hvorefter saa vel Mestre som Svende have forpligtet sig til ikke at paatage sig Arbejde ved Nybygninger, medmindre den finansielle Leder stiller betryggende Sikkerhed for, at de intet Tab komme til at lide. I Overenskomsten hedder det endvidere, at Malerlaugets Medlemmer skal yde Svendene Garanti for rettidig Udbetaling af den fortjente Arbejds løn, at Malerlaugets Medlemmer kun maa beskæftige Svende, der ere Medlemmer af Malerforbundets respektive Afdelinger samt at Malernes Fagforenings Medlemmer ikke maa arbejde for Malermestre, der staar udenfor Malerlauget.

Dette var, efter Talerens Mening, en meget interessant og meget betydningsfuld Overenskomst. Den vilde nødvendiggøre, at alle Mestre maatte være Medlemmer af Lauget, og alle Svende Medlemmer af Fagforeningen, idet Laugsmestrene forpligtede sig til kun at beskæftige organiserede Svende, og Fagforeningsmedlemmerne forpligtede sig til kun at tage Arbejde hos Laugsmestre. De Kontrakter, der oprettedes fra Malernes Side, vare meget krasse; Tilbudet skulde godkendes af Oldemanden, og der skulde stilles Sikkerhed for rettidig Betaling; det hedder herom i Overenskomsten saaledes: »Saa vel Bygherren som jeg (∞: Kautionisten) forpligter os til ikke under nogen Form, f. Eks. ved at tage Veksel, Depositum ell. lign. fra Malermesteren eller nogen paa hans Vegne, at gøre Garantien, der kræves af Hensyn til de af Københavns Malerlaug vedtagne Bestemmelser, betydningsløs. Overtrædes denne Forpligtelse, er Kautionisten og Bygherren solidarisk ifalden en Københavns Malerlaug tilfaldende Konventionalbøde«, der i hvert enkelt Tilfælde er af samme Størrelse som Entreprisesummen.

Hvis Overenskomster som den omtalte blev ført ud i Livet i alle Fag, vilde man utvivlsomt kunne opnaa, at alt usundt Byggeri forsvandt. Produktionen vilde her — som i andre Industrier — rette sig efter Forbruget.

Ogsaa rent socialt set ansaa Taleren det for at

være af stor Betydning, at der gennem saadanne Overenskomster tilvejebragtes et Interessefællesskab mellem Arbejdsgivere og Arbejdere.

Af den til Foredraget knyttede Diskussion gengive vi nedenstaaende Hovedpunkter:

Overretssagfører F. Ortmann delte ikke ganske Indlederens Opfattelse af Forholdene, navnlig ikke med Hensyn til Straamandsvæsenet. I den moderne københavnske Byggevirksomhed var Lederne oftest Folk, der saa en virkelig Forretning deri. Taleren henledte saaledes Opmærksomheden paa, at det i de senere Aar særlig var Arkitekter, der havde sat Byggeforetagender i Gang. — Naar Byggevirksomheden for Tiden var en daarlig Forretning, laa det efter Talerens Mening i, at Priserne paa Bygningsmaterialer vare saa højt opskruede. — Den mellem Malerlauget og Fagforeningen indgaaede Overenskomst havde ikke Talerens Sympati; gik man videre ad den Vej, vilde det føre til, at Arbejdsgivere og Arbejdere i Forening udbyttede Samfundet, idet Tilbudene gennemgaende blev for høje, medens de, der gav lave Tilbud, blev mulkterede af deres Fag, saaledes som det nylig var sket ved en Licitation.

Kontorchef E. Meyer forstod ikke ganske Overretssagfører Ortmann, naar denne gjorde gældende, at de høje Materialpriser var Skyld i, at Byggeriet ikke betalte sig. Rent logisk maatte man sige, at naar Byggevirksomheden for Tiden viste sig som en slet Forretning, var Grunden den, at der var for ringe Efterspørgsel efter Lejligheder, og heri fik jo ogsaa Misèren sit Udtryk.

Indlederen delte ikke Overretssagfører Ortmanns Frygt for, at Samfundet vilde komme til at lide under opskruede Priser som Følge af, at der mellem Arbejdsgivere og Arbejdere afsluttedes lignende Overenskomster som den, der var gennemført i Malerfaget. Indenfor Lauget var der en Vedtagelse om, at Priserne kan hæves, men for Øjeblikket kan der konkurreres frit.

Taleren var iøvrigt af den Opfattelse, at man ved Licitationer traf det rette ved at tage Middeltilbudet.

Generaldirektør Rubin forstod ikke, hvordan det var muligt, at alle i Byggeriet interesserede var uden Risiko, undtagen Haandværkerne. Det var jo en Skrue uden Ende, og naar der ikke var Mulighed for Tab for Kreditgiverne, Banker o. s. v., hvorledes skulde man da tænke sig Tilbageslaget fra den nuværende Tilstand med en Lejeledighed paa 8—10 pCt.

Overretssagfører Axel Bang: Det var rigtigt, at der i den sidste Menneskealder var bygget meget i København, men samtidig var der foregaaet en betydelig Udvikling indenfor selve Byggevirksomheden. En stor Del af det, der var bygget i Halvfjerdserne og Firserne, var saa slet, at det burde rives ned. Man havde i København i mærkelig Grad manglet Forstaaelse af, hvor vigtigt det var, at der blev bygget forsvarligt; de allerbedste Kræfter burde have været fremme i denne Virksomhed, men det var jo saare langt fra, at dette havde været Tilfældet. Karakteristisk var det, at Bankerne først i de senere Aar var kommen med i Byggevirksomheden. Nu var der jo heldigvis kommen en Periode, hvor man krævede gode Bygninger, og selv om der var meget usundt i Nutidens Byggeri, var det dog et Lyspunkt, at der ikke længere blev bygget saadan, at man om 20 Aar vilde ønske det nedrevet. Men den Forandring, der saaledes var foregaaet, bevirkede, at Tabene nu ikke ramte Haandværkerne alene, men fordelte sig ud over en større Flade, idet de ogsaa og maaske navnlig ramte Ejerne af de gamle Ejendomme. Hvis det ikke var saadan, maatte Byggeriet være standset for længe siden. Taleren fremhævede, at Huslejen er billig i København, selv nu efter at man havde begyndt at bygge godt. Hvis der var Raad til at nedrive alt det gamle, som ikke duede — og det var meget — vilde der ikke være for mange Lejligheder; Lejeniveauet vilde da stige, men der vilde komme sundere Forhold ind i Byggeriet. — Der var iøvrigt mange Punkter, hvor der i Byggeindustrien trængtes til Forbedringer; det gjaldt ikke mindst Bestyrelsen af Ejendommene. Mange havde den Opfattelse, at det at være Husejer eller Husadmi-

nistrator var noget, enhver kunde bestride, selv om han ikke duede til noget andet; men dette var en stor Misforstaaelse. Det var en overordentlig vanskelig Sag at bestyre en Ejendom godt, og det var et beklageligt Faktum, at der ikke var opdraget dygtige Husejere og Viceværter. — Taleren troede ikke, at den af Indlederen omtalte Overenskomst mellem Arbejdsgivere og Arbejdere vilde være i Stand til at hæve Misèren. Der var mange svage Punkter i Byggeindustrien, som ikke berørtes af saadanne Overenskomster.

Direktør V. Berg kunde ikke dele Indlederens Begejstring for den mellem Mestre og Svende i Malerfaget afsluttede Overenskomst. Den havde sine meget betænkelige Sider. En saadan Sammenslutning vilde altid bidrage til at fremme Fag-Egoismen, hvilket let kunde føre til, at Priserne steg højere end heldigt.

Indlederen gjorde overfor den foregaaende Taler gældende, at Sammenslutningen mellem Mestre og Svende ingenlunde behøvede at medføre Stigning i Priserne, hvad Taleren nærmere paaviste ved at gennemgaa Overenskomstens Bestemmelser vedrørende Entreprisesummerne. — Til Overretssagfører Bang vilde Taleren sige, at det vel var sandt, at der i de senere Aar var bygget gode og smukke Bygninger, men paa saadanne var der desværre lidt store Tab. — Naar det var fremhævet, at Bankerne først i de senere Aar var kommen med i Byggeriet, var dette jo rigtigt; men det var ogsaa forklarligt, at Bankerne tidligere holdt sig tilbage; thi de Sagførere, der dengang havde med Byggevirksomhed at gøre, nød i Almindelighed ikke det allerbedste Ry — om med Rette eller Urette, skulde Taleren lade være usagt.